

КИРИЧЕНКО У.Г.,

*студентка спеціальності «Психологія»
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ АКЦЕНТУЙОВАНОСТІ У ВІЙСЬКОВИХ

Акцентуації характеру – це надмірна вираженість окремих рис характеру та їх комбінацій, що становить крайні варіанти психічної норми, які межують із психопатіями, та можуть посилюватися як в позитивну так і негативну сторону. Вивчення акцентуацій характеру у військових є актуальним у зв'язку з високим рівнем психологічних навантажень, яким піддаються в умовах бойових дій.

Дану тему досліджували К. Леонгард, А.С. Лічко, С.І. Подмазін, О.І. Сібіль, Л.І. Міщик, Е.І. Михлюк, Л.Д. Столяренко.

Акцентуації відрізняється від психопатій відсутністю однозначного прояву тріади ознак, притаманних психопатіям: стабільності характеру за часом, тотальності її проявів в усіх ситуаціях соціальної дезадаптації. Поняття «акцентуації характеру.» введено відомим німецьким психіатром К. Леонгардом. Він вважав, що у 20–30% людей деякі риси характеру надмірно загострені (акцентовані), що при певних обставинах призводить до однотипних конфліктів і нервових зривів. Особистість стає вразливою

не до будь-яких (як при психопатіях), а лише до окремого травмувального впливу, адресованого «місцю найменшого опору» цього типу характеру при збереженні стійкості до інших. Акцентуованість може бути виражена по-різному – розрізняють виражену й приховану (латентну) акцентуацію, яка може переходити одна в одну під впливом різних чинників, серед яких важливу роль відіграють особливості виховання, соціального оточення, професійної діяльності, фізичного здоров'я [3].

К. Леонгард виділив такі типи акцентуації: гіпертимний, лабільний, екзальтований, емотивний, тривожний, педантичний, збудливий, демонстративний, ригідний, дистимічний. Можливі змішані типи акцентуації характеру: гіпертимно-циклоїдний, лабільно-сенситивний, астено-істероїдний і т. ін.

Особливості акцентуації характеру, на протигагу психопатіям, проявляються не завжди, вони можуть навіть показатись лише в певних умовах. І головне – особливості характеру або взагалі не перешкоджають задовільній соціальній адаптації, або її порушення бувають мінущими. Кожен тип особистості має свої «слабкі місця», які відрізняють його від інших типів.

Із-за пережитого досвіду військового характеру формується комбатантні акцентуації, котрі характеризуються сукупністю індивідуально-психологічних характеристик, які в бойовій обстановці мали пристосувальний характер. Такими характеристиками є схильність до негайного реагування, підвищена пильність, настороженість, загострене почуття справедливості, тенденція до гуртування з ветеранами локальних війн, феномен соціальної безстрашності, переоцінка життєвих цінностей і цілей [1, с 110].

Комбатантні акцентуації поділяються 1) в залежності від темпераменту – на стеничні, астенічні та дистенічні; 2) за особливостями соціальної адаптації – на конструктивні та деструктивні – в залежності від особливостей взаємодії соціального та конституціонального складників. Для деяких участь в бойових діях є позитивним досвідом, нормальною діяльністю, що сприяє підвищенню професіоналізму військовослужбовця.

У військовослужбовців, які перебувають на лікуванні у шпиталях, діагностують три типи комбатантних акцентуацій особистості: комбатантний агресивний, комбатантний тривожний, комбатантний лабільний. Комбатантні акцентуації формуються шляхом надбудови на акцентуації довійськового часу нових рис характеру, які виникли внаслідок специфічного впливу бойового стресу, поранення і внутрішньоособистісного конфлікту між соціально-етичною позицією, що виникла в умовах бойових дій, і неприйняттям її суспільством у мирний

час. Спектр прояву комбататних акцентуацій обмежується трьома типами: тривожним, агресивним і лабільним. При цьому, характерологічна структура особистості змінюється, а тип реагування залишається попереднім. Набуті у бойових умовах нові характерологічні риси пораненого, як правило, ускладнюють реабілітацію в умовах шпиталю. Для поранених військовослужбовців характерною є перевага таких копінг-стратегій, як уникнення вирішення проблем; постійна наявність думок, що тривожать, сумнівів про майбутнє; фруструюче визнання безглуздості своєї жертви [2, с. 57–58].

Поранені учасники бойових дій характеризуються зниженням сприйнятливості до критики; нездатністю реально оцінити себе і свої переваги у часі і просторі; неадекватністю реакцій на недооцінку своїх заслуг соціумом; підвищеною роздратованістю; нереальною оцінкою дійсності; складністю у встановленні контактів. Врахування типу акцентуацій, копінгів і інших особливостей поранених здатне значно підвищити ефективність психореабілітаційних заходів [2, с. 57–58].

Як вже раніше згадувалось, тип акцентуації вказує на слабкі місця характеру і тим самим дозволяє передбачати фактори, здатні викликати психогенні реакції, що ведуть до дезадаптації.

Залежно від мети, яку бажає отримати психолог є низка різноманітних методів діагностики акцентуацій характеру, які можна використовувати окремо або у комплексі.

Специфіка роботи з акцентуйованими особистостями полягає в тім, що акцентуації не відносяться до явищ психопатологічних, а є варіантами норми. Робота психолога з акцентуантом в основному полягає в корекції чи побудові особливого роду відносин акцентуанта з навколишніми з урахуванням характеру його акцентуації. Малоефективною є пряма боротьба з негативними поведінковими проявами.

Отже, надмірно складні умови, які викликають акцентуацію рис характеру, частота їх повторення можуть спричинити невротичні, істеричні реакції, спричинити неадекватні дії, вчинки людини. При наданні психологічної допомоги та побудові корекційних занять потрібно враховувати особливості типу акцентуації, які посприяють мінімізації негативних проявів акцентуйованості, зняттю тривожності, підвищенню рівня адаптивності до умов повернення до цивільного життя.

Список використаних джерел

1. Кокун О., Агаєв Н., Пішко І., Лозінська Н. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій : методичний посібник. Київ : НДЦ ГП ЗСУ, 2015. 170 с.

V ВСЕУКРАЇНЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі»

2. Мацегора Я., Воробйова І., Колесніченко О., Приходько І. Психологічний супровід військовослужбовців, які виконують службово-бойові завдання в екстремальних умовах [Текст] : методичні рекомендації. Харків : НА НГУ, 2015. 69 с.
3. Кожухова Т. Акцентуація характеру. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmacencyclopedia.com.ua/article/2690/akcentuaciya>.